

Omaishoidon tuen toimintaohjeiden päivitys 1.7.2025 alkaen

Elämänkaarilautakunta 23.04.2025 § 15

Valmistelijat

Vammaispalveluiden erityisasiantuntija Leena Toivonen, puh. 050 369 7627, leena.toivonen@omahame.fi
Ikäihmisten asiakasohjauksen lähijohtaja Peija Heikkinen, puh. 050 532 5011, peija-petriina.heikkinen@omahame.fi

Selostus

Kanta-Hämeen hyvinvointialueen omaishoidon tuen toimintaohje on hyväksytty aluevaltuuston kokouksessa 6.5.2024 § 184. Syksyn 2024 aikana on noussut esille omaishoidon tuen toimintaohjeen päivitystarpeita. Muutoksia ehdotetaan alueen omaishoidon tuen parissa työskenteleviltä ammattilaisilta saatujen pa-lautteiden perusteella. Muutosehdotusta on valmisteltu omaishoidon työryhmässä, johon kuuluvat valmistelijoiden lisäksi edustajat ikäihmisten palveluohjauksesta ja vammaissosiaalityöstä.

Toimintaohjeen muutokset ovat lähinnä tekstiä tarkentavia lisäyksiä ja toistavan sekä virheellisen tekstin poistoja. Muutoksilla ei ole vaikutusta omaishoidon tuen myöntämisen perusteisiin. Muutoksista ei myöskään aiheudu merkittäviä taloudellisia vaikutuksia.

Omaishoitajan lakisääteisen vapaan aikaisen hoidon järjestämisen tapoihin kohdistuva muutos on lisätty kappaleeseen 6.1, johon on tehty tarkennus alle 65-vuotiaiden sijaisomaishoitajaksi hyväksyttävää henkilöä koskien:

”Sijaisomaishoitajana ei voi kuitenkaan toimia lapsen tai nuoren huoltaja tai työikäisen henkilön samassa taloudessa asuva vanhempi.”

Perusteena tälle tarkennukselle on, että lapsen huoltaja tai samassa taloudessa asuva vanhempi lähtökohtaisesti joka tapauksessa osallistuu läheisensä hoitoon ja huolenpitoon varsinaisen omaishoitajan ohella, eikä siitä ole perusteltua maksaa erillistä korvausta. Jotta omaishoitajan vapaan tarkoitus tosiasiallisesti toteutuu, on perusteltua, että sijaisomaishoitaja on joku muu, kuin hoidettavan huoltaja tai samassa taloudessa asuva vanhempi, joka asemassaan joka tapauksessa osallistuu hoidettavan päivittäiseen huolenpitoon, ja tulee lähtökohtaisesti kodin ulkopuolelta.

Omaishoitajan lakisääteisen vapaan aikaisen hoidon järjestämisen tapoihin kohdistuva toinen muutos on lisätty kappaleeseen 6.5, johon on tehty kuvaus siitä, miten vapaan aikainen hoito alle 65-vuotiaiden osalta voidaan järjestää kotiin annettavalla palvelulla:

”Alle 65-vuotiaan hoidettavan omaishoidon vapaapäivien aikainen hoito voidaan järjestää kotiin annettavana palveluna joko palvelusetelillä tai ostopalveluna. Tällä tavoin toteutettuna palvelua voidaan myöntää lähtökohtaisesti enimmillään 3 x 8 tuntia (yhteensä 24 h) kuukaudessa. Palvelun voi jaksottaa halutessaan useampaan osaan pienempiin tuntimääriin. Lähtökohtaisesti palvelua ei voi käyttää yöaikaan, ellei siihen ole perusteltua syytä ja erillistä mainintaa viranhaltijan päätöksessä. Yksilöllisen harkinnan perusteella palvelumäärää voidaan tarvittaessa muuttaa, mikäli mikään muu järjestämisen tapa ei vastaa asiakkaan tarpeita.

Kotiin annettavan palvelun palvelutunteja ei voi siirtää toiselle kuukaudelle, vaan ne tulee käyttää kuukausikohtaisesti. Mikäli omaishoitajalla on tarve poikkeuksellisesti pitää jossakin kuussa vapaata enemmän kuin 24 tuntia, tulee vapaiden siirtämisestä kuukaudelta toiselle sopia omatyöntekijän kanssa erikseen.

Mikäli vapaiden järjestämistavaksi päätetään kotiin annettava palvelu, järjestetään vapaiden aikainen hoito tällä tavoin, ei eri hoitomuotojen yhdistelmällä.”

Sijaisomaishoito, perhehoito ja hoito lyhytaikaisen huolenpidon yksikössä ovat ensisijaisia omaishoitajan vapaan aikaisen hoidon järjestämisen tapoja. Lasten, nuorten ja työikäisten omaishoitajina toimivien vapaiden pitämiseen on lisätty mahdollisuus kotiin annettavaan palveluun palvelusetelillä tai ostopalveluna yhtenä vaihtoehtona. Omaishoidon vapaiden lisäksi omaishoitoperhettä voidaan asiakkaan tilanteesta ja tarpeesta riippuen tukea myös muilla palveluilla, esimerkiksi lapsiperheiden kotipalvelun, vammaispalvelulain mukaisen lyhytaikaisen huolenpidon tai asumisen tuen palvelun avulla.

Kotiin annettavan palvelun tuntirajaus (max 3 x 8 tuntia kuukaudessa) on oikeuskäytännön mukaan mahdollinen, koska se ei ole hyvinvointialueen ainoa vapaiden aikaisen hoidon järjestämistapa. Se on perusteltu myös siitä syystä, että kotiin annettavan palvelun hinta on huomattavan korkea verrattuna muihin järjestämistapoihin. Esimerkiksi yhden henkilön 24 tunnin vapaavuorokauden kustannus voi olla 750 €, mikä tarkoittaa kuukaudessa 2250 €/henkilö (ei sisällä viikonloppu- eikä pyhäkorvauksia). Täysi-ikäisen henkilön palveluvuorokauden kustannus ympärivuorokautisessa lyhytaikaisessa asumispalvelussa on n. 250 €/vrk ja alle 18-vuotiaan n. 500 €/vrk.

Edellä kuvattujen muutosten lisäksi omaishoidon tuen toimintaohjetta ehdotetaan tarkennettavaksi alkaen seuraavilta osin:

Omaishoidon tuen toimintaohjeen osat 4–7:

Luku 4.1 Perusteet omaishoidon tuen myöntämiselle alle 18-vuotiailla

- Tarkennettu, että jos hoitovastuu on säännöllisesti yli puolet kalenterikuukaudesta muualla kuin omaishoitajan/omaishoitajien vastuulla, ei oikeutta omaishoidon tukeen muodostu.

Luku 4.2 Perusteet omaishoidon tuen myöntämiselle 18–64-vuotiailla

- Tarkennettu, että jos hoitovastuu on säännöllisesti yli puolet kalenterikuukaudesta muualla kuin omaishoitajan/omaishoitajien vastuulla, ei oikeutta omaishoidon tukeen muodostu.

Luku 4.3 Perusteet omaishoidon tuen myöntämiselle 65 vuotta täyttäneillä

- Tarkennettu, että jos hoitovastuu on säännöllisesti yli puolet kalenterikuukaudesta muualla kuin omaishoitajan/omaishoitajien vastuulla, ei oikeutta omaishoidon tukeen muodostu.

Luku 5 Omaishoidon tuen palkkioluokat

- Tarkennettu tekstiin vuosiluku, koska toimintaohjeen päivityksiä ei välttämättä toteuteta samassa aikataulussa kuin palkkioiden palkkakertoimella tarkistuksia.
- Tehty palkkiosummiin aluevaltuuston 17.12.2024 § 108 päätöksen mukaiset muutokset.

Luku 5.2 Hoitopalkkion alentaminen

- Poistettu kohta, jossa puhutaan vuorotteluvapaan vaikutuksesta hoitopalkkioon. Vuorotteluvapaa ja siitä maksettava korvaus ovat poistuneet käytöstä.

Luku 6 Omaishoitajan lakisääteiset vapaat ja hoidettavan hoidon järjestäminen

- Tarkennettu sosiaalihuoltolain 27 b pykälän mukaisten vapaiden myöntämistä kuvaavaa tekstiä siten, miten se on sosiaalihuoltolain soveltamisohjeessa (2024) määritelty.
- Tarkennettu, että omaishoitajille määritellään yksi ensisijainen vapaiden järjestämisen tapa. Vapaiden järjestämisen tapaa voidaan sovitusti vaihtaa siten, että vapaiden järjestämisen tapa vaihtuu määräajaksi tai toistaiseksi toiseen palvelumuotoon.
- Poistettu tarkka euromäärä ja korvattu se kuvauksella, miten omavastuumaksu määräytyy.
- Lisätty tekstiin tilanteet, joissa asiakasmaksua ei peritä. Teksti vastaa hyvinvointialueen voimassa olevaa asiakasmaksuohjetta eli sillä ei ole vaikutusta nykyisiin käytänteisiin asian osalta.

Luku 6.1 Sijaisomaishoito

- Tarkennettu tekstiin alle 65-vuotaiden osalta määritelmää sijaisomaishoitajaksi hyväksyttävästä henkilöstä.

Luku 6.2 Perhehoito

- Tarkennettu, että ikäihmisten perhehoitoa lakisääteisten vapaiden järjestämiseksi myönnetään ensisijaisesti perhehoitajan kotona tapahtuvana lyhyt- tai osavuorokautisena perhehoitona. Omaishoidettavan kotona tapahtuvaa perhehoitoa myönnettäessä lakisääteisten vapaiden aikaiseksi hoidoksi, tulisi keston olla vähintään 6 h/kerta, missä tapauksessa esimerkiksi omaishoidon vapaiden omavastuumaksu peritään, kun palvelua on toteutunut neljä kertaa. Muu omaishoidettavan kotona tapahtuva lyhyempikestoinen perhehoito myönnetään omaishoitoa tukevana palveluna ja siitä peritään perhehoidon asiakasmaksu.

Luku 6.3 Lyhytaikaishoito

- Tarkennettu, että kappaleen teksti koskee tilapäishoidon yksikössä tapahtuvaa tilapäishoitoa.
- Poistettu teksti, koska lyhytaikaishoitoa palvelusetelillä tilapäishoidon yksiköissä ei ole enää käytössä.

Luku 6.4 Päivätoiminta

- Tarkennettu, että ikäihmisten palveluissa etäpäivätoiminnalla ei voida korvata omaishoidon vapaavuorokausia vaan siinä kohtaa päivätoiminta on muuta omaishoitoa tukevaa palvelua.

Luku 6.5 Palveluseteli

- Poistettu kaikki teksti ja korvattu kotiin annettavan palvelun kuvauksella koskien alle 65- vuotiaita.

Luku 7.3 Omaishoitajan kuntoutus

- Poistettu tekstistä toistoa ja osin virheellistä tietoa. Lisätty tekstiin omaishoitajille kohdennettua kuntoutusta järjestävät tahot.

Esitys omaishoidon tuen toimintaohjeesta 01.06.2025 alkaen on liitteenä. Em. muutosehdotukset ja lisäykset on merkitty luonnokseen punaisella kursivilla. Poistoehdotukset on merkitty yliviivauksella.

Lisätietojen antaja

Asiakasohjauksen tulosaluejohtaja Annukka Kuismin, puh. 050 550 2263
Vammaispalveluiden tulosaluejohtaja Johanna Pulkkinen, puh. 040 304 7865

Toimialajohtajan/ perhe-, sosiaali- ja vammaispalvelut päättösesitys

Elämäntarkkailutaloutta

1. päättää osaltaan hyväksyä omaishoidon tuen toimintaohjeen päivitykset 1.6.2025 alkaen, ja
2. esittää aluehallitukselle, että se vahvistaa omaishoidon tuen toimintaohjeen päivitykset 1.6.2025 alkaen voimaan tulevaksi.

Käsittely

Keskustelun aikana Mia Heinonen teki Ranjith Kumar Prabhakaran, Irma Taavelan, Petri Mattilan, Hanna Hännisen, Pasi Niemen ja Kylli Kylliäisen kannattamana seuraavan muutosesityksen:

" Esitän, että liitteenä olevaan LUONNOS MUUTOKSISTA omaishoidon tuen toimintaohjeeseen 1.6.2025 alkaen tehdään seuraavat muutokset:

6.1.Sijaisomaishoito

Poistetaan lause Sijaisomaishoitajana ei voi kuitenkaan toimia lapsen tai nuoren huoltaja tai työikäisen henkilön samassa taloudessa asuva vanhempi.

6.2.

Perhehoito

Muutosesitys: Omaishoidettavan kotona tapahtuvaa perhehoitoa myönnettäessä lakisääteisten vapaiden aikaiseksi hoidoksi, kesto vähintään 2 tuntia kerta.

6.5

Kotiin annettavan palvelun palvelutunteja ei voi siirtää toiselle kuukaudelle, vaan ne tulee käyttää kuukausikohtaisesti. Mikäli omaishoitajalla on tarve poikkeuksellisesti pitää jossakin kuussa

vapaata enemmän kuin 24 tuntia, tulee vapaiden siirtämisestä kuukaudelta toiselle sopia omatyöntekijän kanssa erikseen. Lisätään: Valintaa tulee voida vaihtaa, kun omaishoidon tilanne sitä vaatii tai omaishoitaja tarvitsee toisella tavalla järjestetyn vapaan.

Poistetaan seuraava lause.

Mikäli vapaiden järjestämistavaksi päätetään kotiin annettava palvelu, järjestetään vapaiden aikainen hoito tällä tavoin, ei eri hoitomuotojen yhdistelmällä. ”

Koska oli tehty kannatettu muutosesitys, jota ei voitu yksimielisesti hyväksyä, teki puheenjohtaja seuraavan äänestysesityksen: Ne, jotka kannattavat käsittelyn pohjana olevaa toimialajohtajan esitystä äänestävät JAA ja ne, jotka kannattavat Mia Heinosen muutosesitystä, äänestävät EI. Puheenjohtaja esitti, että äänestys toimitetaan nimenhuutona. Puheenjohtajan esitykset hyväksyttiin.

Äänestyksessä annettiin 4 JAA-ääntä (Mikkola, Siukola, Kontturi, Ruuskanen) ja 7 EI-ääntä (Taavela, Kylliäinen, Heinonen, Hänninen, Niemi, Mattila, Ranjith Kumar). Puheenjohtaja totesi Mia Heinosen muutosesityksen tulleen hyväksytyksi.

Päätös

Elämäнкаarilautakunta päätti

1. Mia Heinosen muutosesityksen mukaisesti esittää seuraavia muutoksia omaishoidon tuen toimintaohjeeseen liitteeseen 1 (LUONNOS MUUTOKSISTA Omaishoidontuen toimintaohje 1.6.2025 alkaen):

6.1.Sijaisomaishoito

Poistetaan lause: Sijaisomaishoitajana ei voi kuitenkaan toimia lapsen tai nuoren huoltaja tai työikäisen henkilön samassa taloudessa asuva vanhempi.

6.2. Perhehoito

Muutosesitys: Omaishoidettavan kotona tapahtuvaa perhehoitoa myönnettäessä lakisääteisten vapaiden aikaiseksi hoidoksi, kesto vähintään 2 tuntia kerta.

6.5 Kotiin annettavan palvelun palvelutunteja ei voi siirtää toiselle kuukaudelle, vaan ne tulee käyttää kuukausikohtaisesti. Mikäli omaishoitajalla on tarve poikkeuksellisesti pitää jossakin kuussa vapaata enemmän kuin 24 tuntia, tulee vapaiden siirtämisestä kuukaudelta toiselle sopia omatyöntekijän kanssa erikseen. Lisätään: Valintaa tulee voida vaihtaa, kun omaishoidon tilanne sitä vaatii tai omaishoitaja tarvitsee toisella tavalla järjestetyn vapaan.

Poistetaan seuraava lause: Mikäli vapaiden järjestämistavaksi päätetään kotiin annettava palvelu, järjestetään vapaiden aikainen hoito tällä tavoin, ei eri hoitomuotojen yhdistelmällä.

Mia Heinosen hyväksytyn muutosesityksen mukaiset edellä kuvatut muutokset on tehty liitteeseen 2 (LUONNOS MUUTOKSISTA Omaishoidontuen toimintaohje 1.6.2025 alkaen_sis.elämäнкаarilautakunnan muutosesitykset).

2. osaltaan hyväksyä omaishoidon tuen toimintaohjeen päivitykset

1.6.2025 alkaen liitteen 2 mukaisesti, ja

3. esittää aluehallitukselle, että se vahvistaa omaishoidon tuen toimintaohjeen päivitykset 1.6.2025 alkaen voimaan tulevaksi liitteen 2 mukaisesti.

Vammaispalvelujen tulosaluejohtaja Johanna Pulkkinen, vammaispalvelujen erityisasiantuntija Leena Toivonen ja ikäihmisten asiakasohjauksen lähijohtaja Peija Heikkinen olivat asiantuntijoina läsnä kokouksessa, ja he poistuivat kokouksesta ennen päätöksentekoa.

Tämän asian käsittelyn aikana ennen päätöksentekoa pidettiin kokoustauko.

Täytäntöönpano

Muutoksenhaku Ei muutoksenhakuoikeutta

Aluehallitus 09.06.2025
2572/00.01.02.01/2025

Valmistelija asiakasohjauksen tulosaluejohtaja Annukka Kuismin, puh. 050 550 2263, annukka.kuismin@omahame.fi

Selostus Elämänkaarilautakunnassa tehtiin toimialoilla valmisteltuun omaishoidon tuen toimintaohjeen päivitykseen äänestyksen jälkeen muutoksia.

Liitteenä olevassa luonnoksessa omaishoidon tuen toimintaohjeen päivittämiseksi alun perin tehdyt päivitysesitykset näkyvät punaisella fontin värillä. Voimassa olevasta toimintaohjeesta poistettavat tekstit näkyvät yliviivauksina. Elämänkaarilautakunnan muutokset näkyvät punaisen tekstin yliviivauksena siltä osin, kuin niissä poistettiin alkuperin tehtyjä päivitysehdotuksia, lautakunnan tekemät täydennykset tai lisäykset on korostettu sinisellä fontilla.

Lautakunnassa tehdyt muutosehdotukset on sisällytetty aluehallitukselle valmisteltuun toimintaohjeen päivitysluonnokseen sellaisenaan yhtä poikkeusta lukuunottamatta. Tämän poikkeuksen kohdalla lautakunnan muutosesitys näkyy sinisenä tekstinä yliviivattuna ja aluehallitukselle esitetty kohta on merkitty punaisena lihavoituna fonttina.

Aluehallitusta pyydetään vahvistamaan toimintaohjeen päivitys siltä osin alkuperäisen päivitysehdotuksen mukaisesti, elämänkaarilautakunnassa hyväksytyksi tullutta muutosehdotusta siihen sisällyttämättä, seuraavalta osin:

Luku 6.2 Perhehoito. Lautakunnassa tehtiin muutosesitys, missä alkuperäinen esitys perhehoidon yhden suoritteiden kestosta muutettiin vähintään kuudesta (6) /h / kerta vähintään kahteen (2) tuntiin / kerta. Aluehallitukselle tämän osalta esitetään paluuta alkuperäisen esityksen vahvistamiseen.

Lautakunnan esittämä muutos tarkoittaa sitä, ettei nykyisiin alueellisesti eriytyneisiin esimerkiksi kiertävän perhehoidon toimintatapoihin tule

muutosta. Muutosesitys tarkoittaa myöskin sitä, ettei 2 - 5 h/vko perhehoitoa vapaapäivien ajaksi saavien omaishoidon tuen perheiden kohdalla täyty yhtäkään omaishoidon tuen vapaa vuorokautta kuukaudessa. Käytännössä tilastollisesti näyttää edelleen siltä, että huolimatta perhehoidon järjestämisestä vapaan ajaksi 8–20 h / kk, 4–10 käyntiä / kk, ettei hyvinvointialueella pidetä näiden osalta yhtäkään vapaavuorokautta.

Omaishoidon tuen vapaa on lakisääteinen oikeus omaishoitajalle. Vapaapäivä on 24 h mittainen kokonaisuus, puhutaan siis oikeastaan vapaavuorokaudesta. Kanta-Hämeen hyvinvointialueella on päätetty mahdollistaa näitä vapaapäiviä kolme (3) vuorokautta riippumatta esimerkiksi omaishoitajan palkkioluokasta, joka on riippuvainen hoidettavan hoitoisuudesta ja hoidon sitovuudesta.

Omaishoidon tuen vapaalla on oma erillinen tehtävänsä lainsäädännössä verraten esimerkiksi muihin omaishoitoa tukeviin palveluihin. Omaishoidon tuen vapaita voidaan järjestää samoilla tai eri palveluilla kuin muita omaishoitoperhettä tukevia palveluja. Vapaan järjestämiseksi käytettävien palveluiden tulee tähdätä nimenomaan vapaan toteuttamiseen ja yhden omaishoidon tuen vapaan lasketaan täyttyvän kuin sen järjestämiseksi sovittua palvelua on tullut täyteen 24 h kuukauden aikana.

Sellaiset esimerkiksi perhehoitopalveluiden järjestelyt, jotka eivät kuukauteen myönnettyjen tuntien (ja niitä kerryttävien käyntien) osalta täytä lähtökohtaisesti yhtäkään omaishoidon tuen vapaavuorokautta, on syytä tarkastella siitä näkökulmasta ovatko ne omaishoidon tuen vapaita vai omaishoidon tukea tukevaa palvelua. Alkuperäinen toimintaohjeen ao. päivitysehdotus lähtee siitä näkökulmasta, ettei omaishoidon tuen vapaan järjestäminen tällä tavoin ole asianmukaista eikä myöskään taloudellisesti perusteltua.

On huomioitava, että kokemus siitä, että omaishoitaja saa vapaata lyhyemmänkin perhehoidon avulla päästäkseen tekemään tarvittavia asioita ei ole sama asia kuin lakisääteisen vapaan (24 h) toteuttaminen. Omaishoitajan tukeminen vastaavilla palveluilla arjessaan on mahdollista omaishoitoa tukemiseksi organisoidun palvelun avulla, josta peritään sille asetettu asiakasmaksu.

Mikäli omaishoidon vapaan ajaksi tarkoitettua palvelua tuotetaan kuukausittain lähtökohtaisesti alle 24 h/kk, omaishoitajalle ei kerry yhtään vapaapäivää eikä perheelle aseteta yhtäkään vapaavuorokautta koskevaa asiakasmaksua.

Valitulla tavalla suhtautua omaishoidon tuen vapaapäivien järjestämiseen nimenomaan siten, että järjestämistavalla mahdollistetaan lähtökohtaisesti kuukauden aikana vapaavuorokausien toteutuminen ja erottamalla muut omaishoitoa tukevat palvelut selkeästi omaksi kokonaisuudekseen, on taloudellisia vaikutuksia sen lisäksi, että se selkeyttää toimintatapoja, joita omaishoidon tuen vapaiden järjestämisen ja muiden omaishoitotilannetta tukevien palveluiden järjestämisessä on hyvinvointialueella vallinnut. (JH)

Hyvinvointialuejohtajan päätösesitys

Aluehallitus päättää vahvistaa omaishoidon tuen toimintaohjeen päivitykset liitteenä olevan asiakirjan mukaisesti voimaan tuleviksi 1.7.2025 alkaen.

Päätös

Täytäntöönpano

Asiaote / tuloaluejohtaja Johanna Pulkkinen, vammaispalveluiden erityisasiantuntija Leena Toivonen, ikäihmisten asiakasohjauksen lähijohtaja Peija Heikkinen

Muutoksenhaku

Oikaisuvaatimus